

אור שולחן השבת

שיעורו השבועי של מורנו
הרב יצחק דוד גרוסמן שליט"א
נשיא רשת מוסדות חינוך 'מגדל אור' ורבה של מגדל העמק

טללי חיזוק וסיפורי צדיקים במשנת הרב

"הַפֶּעַס מְדָה רָעָה הִיא עַד לְמֵאד..."

התוצאה הטבעית של הכעס * הטעם שנחשב לעובד עבודה זרה * אופן הטלת אימה על בניו * עצה להינצל מהכעס * התכשיטים שנעלמו במירוץ * הזמן גרמא: הזכויות שיביאו את הגאולה

בכלל אם הכעס נובע מחמת סיבה מוצדקת או לא. אפילו הסיבה המוצדקת ביותר לכעס לא יכולה למנוע את התוצאה הטבעית של איבוד הדעת וסילוק החכמה.

הטעם שנחשב לעובד עבודה זרה

הגמרא במסכת נדרים אומרת: כל הכועס אפילו שכינה אינה חשובה כנגדו שנאמר "רָשָׁע כְּגֵבָה אָפוּ בַל יִדְרֹשׁ אֵין אֱלֹקִים כָּל מְזֻמּוֹתָיו", וכן אמרו חכמים "כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה", רחמנא ליצלן.

ולכאורה צריך להבין מה הקשר כעס וכפירה באלוקים? הלא בפשטות יתכן שאדם יאמין בבורא, ובכל זאת מחמת סיבה כל שהיא הגיע לכלל כעס! איך הגיעו חכמים לומר דברים חריפים כל כך כלפי אותו יהודי שכועס? דברים אלו מתבארים באגרת הקודש של בעל התניא, שכותב כך: הטעם שכל הכועס כאילו עובד עבודה זרה מובן ליודעי בינה, לפי שברגע שאדם כועס מסתלקת ממנו האמונה, כי אילו היה מאמין שהכל הוא מהקב"ה ומאת ה' הייתה לו זאת, לא היה כועס כלל.

ואף שהאדם עליו הוא כועס הינו בעל בחירה, והוא הכהו, קלל אותו או הזיק לממונו, ובאמת בדיני אדם ובדיני שמים הוא חייב על רוע בחירתו – למרות זאת, על האדם לדעת, שזה שהוא ניזוק זוהי גזירה שנגזרה עליו מכבר משמיים, והרבה שלוחים למקום.

ואפילו בשעה זו ממש שאותו אחד מקלל אותו ומכה אותו - בו ברגע מתלבש בו כוח ה' ורוח פיו יתברך שנותן לו חיות להוציא את זה מהפה, וכמו שאמר דוד המלך כלפי שמעי בן גיירא שקללו קללה נמרצת "ה' אָמַר לו קָלֵל", וכל המעיין בפסוקי הנ"ך ישתומם: הרי לא מצינו שה' אמר לשמעי לקלל את דוד?!

אלא הפירוש הוא שדוד המלך התבונן בכך שה' הוא זה שנתן לשמעי חיות גם באותו רגע בו הוא קילל, ואם כך הרי שזהו רצון הבורא. כך גם כל אחד מאיתנו. אם אתה מאמין שכל פעולה הנעשית בעולם נעשית בהשגחה פרטית, ואתה יודע שממנו לא יכול לצאת רע אלא בדיוק כמו שקרה כך היה צריך לקרות - אינך כועס.

מי שבכל זאת כועס, כביכול הוא מאמין שלאדם המקלל יש כח משל עצמו לפגוע בו. וכי יש עוד כח בעולם חוץ מהקב"ה? – הרי זו מחשבת עבודה זרה!

הכועס יורד מגדולתו

הגמ' במס' פסחים: אמר רבי מנא בר פטיש, כל הכועס אפילו פוסקין עליו גדולה מן השמיים מורידין אותו מגדולתו. מנלן? מאליאב.

שמואל הנביא הצטווה ע"י הקב"ה למשווח את אחד מבני ישי למלך. ה' אמר לו שילך לקדש זבח עם בית ישי ושם יורהו מה לעשות. שמואל הנביא בא לבית לחם, קרא לישי ובניו שיבואו לזבח עימו זבח לה', וכשראה את

כתוב בפרשתנו: "וַיֹּאמֶר אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶל אֲנָשֵׁי הַצֵּבָא הַבָּאִים לְמַלְחָמָה זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה", כשבפסוקים הבאים מובאים הלכות הכשרת כלים, אותם לימד אלעזר הכהן את עם ישראל, זאת בניגוד לרוב גופי תורה שלמדו עם ישראל מפיו של משה רבינו.

הביא על כך רש"י את דברי חז"ל בספרי: "לפי שבא משה לכלל כעס, בא לכלל טעות, שנתעלמו ממנו הלכות גיעולי נכרים, וכן אתה מוצא בשמיני למילואים, שנאמר ויקצוף (משה) על אלעזר ועל איתמר (ויקרא י, יז), בא לכלל כעס, בא לכלל טעות. וכן בשמעו נא המורים ויך את הסלע (במדבר כ, יא), על ידי הכעס טעה".

נמצאנו למדים עד כמה עצום הינו כח ההרס הטמון במידת הכעס, עד כדי כך שגדול הנביאים משה רבינו, איש האלוקים, כיון שבא לכלל כעס – בא לכלל טעות. כך גם מובא בגמרא ש'כל הכועס, אם חכם הוא - חכמתו מסתלקת הימנו'.

מבהיל על הרעיון!

רבינו רבי חיים ויטאל ז"ע שהיה גדול תלמידי האר"י הקדוש גילה סוד נורא; הרי ידוע שכל עבירה גורמת לפגם, אבל אם כל עבירה יוצרת פגם רק באבר אחד, אותו אבר שבו נעשתה העבירה, גדולה כוחה של מידת הכעס שגורמת לפגם בכל הנשמה כולה.

התוצאה הטבעית של הכעס

כשנתבונן בפרשתנו בפסוקים המתארים את כעסו של משה רבינו, ניווכח בכך שכעסו של משה היה מוצדק בתכלית! וכך כתוב בתורה (טו-יז): "וַיִּקְצַף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הַחֵיל שְׂרֵי הָאֲלֹפִים וְשְׂרֵי הַמַּאֲוֹת הַבָּאִים מִצֵּבָא הַמַּלְחָמָה, וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה הַחַיִּיתֶם כָּל נִקְבָה, הֲנִי הִנֵּה הָיוּ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדָבָר בְּלָעַם לְמַסָּר מַעַל בַּה' עַל דְּבַר פְּעוּר וְתָהִי הַמַּגֵּפָה בְּעֵדַת ה'..."

משה רבינו בא ואומר לפקודי החיל: איך יתכן כדבר הזה שהשארתיכם בחיים את בנות מדין?! הלא כל המציאות הזו שמלחמת מדין באה לעולם היתה בעקבות זאת שהבנות הללו החטיאו את עם ישראל, ואם כן דבר ברור הוא שהן אלו שצריכות להיות היעד הראשון במלחמה! איך קרה שדווקא הן נשארו בחיים?

הוא אומר שהותרת בנות מדין בחיים היוותה בהחלט סיבה מוצדקת לכעס. בכל זאת מלמדים אותנו חז"ל שהכעס הזה גרם לכך שתסתלק ממשה דבר ההלכה, ואלעזר יהיה זה שילמד את עם ה' הלכות גיעולי כלים.

והיה מסביר זאת ר' חיים שמואלביץ ראש ישיבת מיר, שסילוק החכמה בעקבות כעס איננו גדר של עונש כלל, אלא שכך הוא הטבע שהטביע הבורא בעולמו: כשאדם כועס - הוא מאבד את חכמתו. אין זה משנה

את הכוחות לכך קיבל ר' אשר מכח האמונה החזקה שלו בקדוש ברוך הוא. היה לו ברור שזה רצון ה', ובכך הוא קיבל כוחות ועוצמה שלא להגיב על כך מילה. ואדרבה, מאז מעשה זה הוא יצר יחסים קרובים יותר עם ר' פישל.

רבותי יקירי!

הכרתי את ר' פישל, הכרתי את ר' אשר, והכרתי את הידידות שהייתה ביניהם.

הבה נלמד ממעשה זה איך להשיב אל הלב את האמונה ובכח זה להתגבר על מידת הכעס. נדבק במידותיו של הקדוש ברוך הוא, לא רק לא לכעוס, אלא עוד לנהוג במידת החסד!

יהי רצון שנקבל עלינו הנהגה קדושה זו, ונזכה לכל הברכות שהקב"ה מביטיח למי שנדבק במידותיו.

הזמן גרמא II בין המצרים

הזכויות שיביאו את הגאולה

אנחנו נמצאים בימי בין המצרים. צדיקים גילו לנו שהצרות הנוראות והחורבן רחמנא ליצלן נגרמו לנו מחמת פגם הלשון, שנאת חנם, לשון הרע ומחלוקת.

בספר הקדוש אמרי נועם כתב על הפסוק באיכה (ה' י"ז) "על זה היה דוה לבנו על אלה חשכו עינינו", שרמז יש במילה 'אלה' ראשי תיבות - א'בק 'לשון הרע, היינו שעבירה זו היא גרמה לכך שנגיע למציאות הכאובה ש'חשכו עינינו' בחורבן בית המקדש והגלות.

כך גם מצאנו בדברי הגמרא במסכת ערכין: 'לא נחתם גזר דינם של אבותינו אלא על חטא המרגלים'. בליל תשעה בעב חזרו המרגלים מלתור את ארץ ישראל, והיו העם בוכים בכיה של חנם, אמר להם הקב"ה 'אתם בכיתם בכיה של חנם - בלילה זה תבכו בכיה אמיתית לדורות'. והרי חטאם של המרגלים היה שדיברו לשון הרע על ארץ ישראל.

ובאמת שכיסוד הדברים הללו אנו מוצאים הרבה קודם, כמו שחז"ל מלמדים אותנו שכשמשא רבינו ראה את הסבל של עם ישראל במצרים, תחילה הוא לא הבין מדוע נאלצו לסבול כל כך, אבל כשראה שיש דלטורין בעם, כשנוכח לראות שיש הלשוניות ומחלוקות, אמר 'אכן נודע הדבר', הבין למה נגזר עליהם גלות, שהרי לשון הרע ומחלוקת הם אלו שגורמים לגלות.

כתיב בפרשת שופטים (דברים י"ח): "כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין ויבין נגע לנגע דברי ריבת בשעריך...", וכתבו בספרים הקדושים לדרוש זאת כך: "כי יפלא ממך דבר" - אם תתפלא למה יש בעולם צרות "בין דם לדם", דע לך שטעמא דמילתא הוא משום שישנם "דברי ריבת בשעריך", ישנם מחלוקות, שנאת חנם ולשון הרע.

חז"ל אומרים שהדור של אחאב היה דור קשה, והוא גם היה מלך רשע שעבד עבודה זרה, ובכל זאת בזמנו ניצחו עם ישראל בכל המלחמות שהיו להם עם אויביהם, כיון שהיה בין אנשי הדור אחדות. לעומת זאת בדורו של דוד המלך היה המון תורה ומצוות, היה מלך צדיק - דוד מלכא משיחא, ובכל זאת הרבה דם נשפך בעם ישראל, משום שהיה בעם מלשינים שגרמו למחלוקות.

היוצא למעשה הוא שבימים אלו של ימי בין המצרים אנחנו צריכים לקבל על עצמינו, שלא יהיה בינינו שנאת חנם ותרבה אהבת חנם. כמו שכל אחד מאיתנו סולח לעצמו על כל דבר, על כל מעשה שיעשה בין טוב ובין להפך - הוא ימצא הסברים למה עשה כך. כך נהג כלפי הזולת, נסלח, נדון לכף זכות, ונרבה שלום ורעות.

אם נתקן בעזרת ה' את השנאת חנם, על ידי ריבוי אהבת חנם, על ידי שנדון לכף זכות, בזה נצבור זכויות שיביאו את הגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

הבן הגדול של ישי, אליאב, חשב כי הוא זה הראוי למלוך, אבל ה' אמר לשמואל "אל-תבט אל-מראהו ואל-גבה קומתו כי מאסתיהו".

התבאר בדברי חז"ל שאליאב היה ראוי לכתחילה למלוך, אבל משמייס הורידוהו מגדולתו, היות ובזמן שדוד בא להלחם עם גלית הפלשתי אליאב כעס עליו כפי שכתוב בפסוקים: "וישמע אליאב אחיו הגדול בדברו אל האנשים ויחר אף אליאב בדוד ויאמר למה זה ירדת ועל מי נטשת מעט הצאן ההנה במדבר".

כיון שחרה אפו - הפסיד את המלוכה.

אופן הטלת אימה על בניו

וכך כותב הרמב"ם בהלכות דעות: (פרק שני הלכה א) ויש דעות שאסור לו לאדם לנהג בהן בבנינות אלא יתרחק מן הקצה האחד עד הקצה האחר... וכן הפעם מדה רעה היא עד למאד וראוי לאדם שיתרחק ממנה עד הקצה האחר. וילמד עצמו שלא יכעס ואפלו על דבר שראוי לכעס עליו. ואם רצה להטיל אימה על בניו ובני ביתו או על הצבור אם היה פרנס ורצה לכעס עליהן כדי שיחזרו למוטב יראה עצמו בפניהם שהוא כועס כדי ליסרם ותהיה דעתו מישבת בינו לבין עצמו כפאדם שהוא מדמה כועס בשעת כעסו והוא אינו כועס.

בנו של המשגיח רבי אליהו לופיאן זצ"ל העיד כי מעולם לא היה אביו מייסר את ילדיו על מעשה רע שעשו בסמיכות למעשה, ואם חש במשהו של כעס היה ממתין ומחכה שיתקרב מבעצמו, ורק כשהיה בטוח שאין מעורבת בו אפילו טיפה ממידת כעס - היה מעיר לילדיו ומבקר את מעשיהם.

עצה להינצל מהכעס

באיגרת הרמב"ן המפורסמת אותה הוא כתב לבנו, הוא כותב לו עצה איך ינצל מן הכעס: 'תתנהג תמיד לדבר כל דבריק בנחת, לכל אדם - יהיה מי שיהיה, ובכל עת' - בכל זמן שאתה נמצא, בין אם זה זמן רגוע ובין אם זה זמן לחוץ, ובזה תנצל מן הכעס, שהיא מדה רעה להחטיא בני אדם'.

אנו מצווים ועומדים 'הדבק במידותיו של הקב"ה', והרי כלפיו יתברך נאמר שהינו 'ארך אפים ורב חסד'. לא רק שאיננו כועס אלא שבטובו הוא סולח והולך ונוהג בנו במידת החסד.

התכשיטים שנעלמו במירון

איש צדיק היה בירושלים, ושמו ר' אשר פריינד, זכר צדיק לברכה. לפני שנודעה גדולתו ברבים והיו לו חסידים, הוא ניהל בירושלים חנות תכשיטים שהייתה בבעלותו. פעמיים בשנה היה נוסע לחיפה כדי לרכוש סחורה מימאים שהביאו תכשיטים מאפריקה.

באחד הפעמים, לאחר שמילא שתי מזוודות בתכשיטים שרכש, נסע להתפלל במירון, ומשם רצה להמשיך לגוש חלב כדי להשתטח על קברו של יוחאי, אביו של רבי שמעון. והנה הוא פוגש בחברו ר' פישל הניג ז"ל. פנה אליו ר' אשר וביקש ממנו לשמור על המזוודות למשך כשעה וחצי, ור' פישל סבר וקיבל.

במשך זמן זה, נאלץ ר' פישל לפנות לצרכיו לרגע קצר, וכשחזר נדהם לגלות שהמזוודות נעלמו. ר' פישל היה מבוהל מאוד. הוא ידע היטיב את העובדה שר' אשר לקח על עצמו הלואות כדי לקנות את הסחורה הזו, והחל לדמיין איך יראה המפגש עם ר' אשר בזמן הקרוב.

כשחזר ר' אשר למירון, התבונן בפניו של ר' פישל, ומיד קלט מה קרה. ברגע כמימרא פנה אליו ואמר: "פישל! המזוודות אינם, אה!?! בא נעשה סעודה ביחד! יש לי אצלי קופסת סרדינים, בא נעשה סעודה!..."

לא רק שר' אשר לא כעס באותו רגע, אלא עד סוף ימיו הוא לא העיר לר' פישל, ולו ברמז, על ההתרשלות בשמירת הרכוש היקר.

להאזנה לשיעורי הרב שליט"א התקשרו לקו אור השבת

במספר טלפון 077-2611143

לקבלת העלון למייל: orhashabat.r.grossman@gmail.com

מוקדש לרפואתו השלימה של

ר' ישראל בן חנה שרה שיחיה